

## АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

---

**Т. О. Олійник,**

к.е.н., доцент кафедри «Фінанси,  
банківська справа та страхування»;

**С. О. Нагорна,**

магістрант, ФЕУ-122,

Запорізький національний технічний  
університет, м. Запоріжжя, Україна

Результатом діяльності підприємства вважається підвищення рентабельності виробництва й отримання прибутку, що залежить від ефективності використання необоротних активів, які підлягають амортизації у процесі їхнього використання. Цей механізм дозволяє прослідкувати відповідність темпів оновлення основних фондів підприємства темпам зміни техніки та технологій.

Серед усієї чисельності напрацювань, присвячених зазначеній проблематиці, в першу чергу слід виділити розробки таких науковців, як: С. Г. Саєнко, І. Г. Чалий, Л. В. Городянська, Є. І. Голов, С. Ф. Помилуйко, Н. Г. Виговська, Н. В. Ткаченко та ін. Ознайомлення з працями цих авторів дозволяє виділити невирішені раніше загальні проблеми: відсутність цілеспрямованої державної амортизаційної політики, не розроблена концепція ефективного заощадження і використання фінансових ресурсів.

Актуальним питанням у наш час є пошук шляхів удосконалення амортизаційної політики підприємства, адже амортизація займає важливе місце в економічній свідомості суспільства. Амортизація об'єкта основних засобів нараховується, виходячи з нового терміну корисного використання, починаючи з місяця наступного за місяцем зміни терміну корисного використання. Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та Податковим кодексом України встановлені такі

методи амортизації: прямолінійний; виробничий; зменшення залишкової вартості (відсотковий); прискорений зменшення залишкової вартості; кумулятивний. Методи нарахування амортизації згідно з П(С)БУ 7 «Основні засоби» об'єктів основних фондів, що застосовуються в бухгалтерському обліку, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи нарахування амортизації об'єктів основних фондів, що застосовуються в бухгалтерському та податковому обліку

| Назва методу  | Суть методу                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Формула для обчислення амортизації | Примітки                                                                                                                                                                                                                    |
|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1             | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 3                                  | 4                                                                                                                                                                                                                           |
| Прямолінійний | Річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів                                                                                                                                                                                                                           | $A = Ca : T$                       | А – річна сума амортизаційних відрахувань;<br>Са – амортизовувана вартість об'єкта ОЗ;<br>Т – термін корисного використання об'єкта ОЗ (років)                                                                              |
| Виробничий    | Місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів | $A = Пм \times (Сп - Сл) : Пз$     | Пм – фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг);<br>Сп – первісна вартість об'єкта ОЗ;<br>Сл – ліквідаційна вартість об'єкта ОЗ;<br>Пз – передбачуваний обсяг виробництва з використанням амортизованого обладнання |

Закінчення табл. 1

| 1                                          | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 3                                        | 4                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Зменшення залишкової вартості              | Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість | $A = C_3 \times (1 - (C_l : C_p)^{1/T})$ | <p><math>C_3</math> – залишкова або первісна вартість об'єкта ОЗ на дату початку нарахування амортизації;</p> <p><math>C_l</math> – ліквідаційна вартість об'єкта ОЗ;</p> <p><math>C_p</math> – первісна вартість об'єкта ОЗ;</p> <p><math>T</math> – термін корисного використання об'єкта ОЗ</p>                                                                                                                                                                                                                                  |
| Прискореного зменшення залишкової вартості | Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється виходячи із строку корисного використання об'єкта і подвоюється                                                                                                                                                          | $A = 2C_3 : T$                           | <p><math>C_3</math> – залишкова вартість об'єкта ОЗ або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації;</p> <p><math>T</math> – термін корисного використання об'єкта ОЗ (років)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Кумулятивний                               | Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання                                                                                                                                | $A = (C_p - C_l) \times (K_3 : P_k)$     | <p><math>C_p</math> – первісна вартість об'єкта ОЗ;</p> <p><math>C_l</math> – ліквідаційна вартість об'єкта ОЗ;</p> <p><math>K_3</math> – кількість років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта ОЗ;</p> <p><math>P_k</math> – сума числа років корисного використання об'єкта ОЗ.</p> <p>Наприклад, для терміну корисного використання об'єкта у 5 років сума чисел років буде складати – <math>1+2+3+4+5=15</math>, а кумулятивний коефіцієнт у перший рік експлуатації становитиме <math>5/15</math></p> |

Відмінністю методів є різний рівень нарахованих амортизаційних відрахувань та спосіб їх розподілу. Останні три методи нарахування амортизації прискорені, їх використання дає змогу мати найбільшу суму (до 50 % від первісної вартості об'єкта) амортизаційних відрахувань у перший рік експлуатації основного засобу, а потім вона з року в рік зменшується. Завдяки цьому швидше накопичуються кошти для заміни вже зношених об'єктів основних засобів. Тому підприємство має право на свій розсуд обрати з зазначенням в обліковій політиці найбільш економічно ефективного методу здійснення амортизації, який залежить від: умов експлуатації, зношуваності та виду основних засобів. Однак цим правом користуються не всі суб'єкти підприємницької діяльності, більшість з них використовує прямолінійний метод нарахування у зв'язку з простотою розрахунків.

Амортизаційна політика – це складова частина загальнодержавної політики формування власних фінансових ресурсів, яка полягає в оптимізації потоку власних засобів, що реінвестуються у виробничу діяльність [1, с. 59].

Існує визначення, що амортизаційна політика – це складова інвестиційної політики, яка являє собою дії держави з регулювання процесу перенесення вартості засобів праці на створюваний продукт з наступним їх відновленням. У структурі власних коштів домінуюче місце посідають амортизаційні відрахування. Елементами амортизаційної політики є амортизаційні відрахування, норми амортизації, оцінка та переоцінка основного капіталу, методи нарахування амортизації, порядок використання коштів амортизаційного фонду.

Зростання обсягів інвестицій значною мірою залежить від стану інвестиційного клімату в країні. Інвестиційна діяльність стала в останній час вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, тому держава повинна застосовувати весь комплекс економічних, правових та адміністративних засобів для позитивної тенденції збільшення обсягів інвестицій та підвищення інвестиційної активності.

До основних напрямів державного регулювання інвестиційної діяльності відносять бюджетно-податкове регулювання, кредитне регулювання, визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування, залучення іноземних інвестицій і регулювання умов здійснення інвестицій за межі держави, забезпечення захисту інвестицій,

проведення гнучкої амортизаційної політики, регулювання участі інвесторів у приватизації та інші. Але треба зазначити, що амортизаційна політика є одним з головних важелів, що дають можливість державі впливати на інвестиційну сферу. Раціональні моделі амортизації основного капіталу заохочують підприємців до збільшення амортизаційних відрахувань. У такий спосіб формується додатковий приплив капітальних ресурсів не на разовій, а на постійній основі, за рахунок відкриття внутрішніх каналів інвестиційної підтримки виробництва. Подібний ефект досягається забезпеченням вагомих податкових пільг та відповідного збільшення чистого прибутку тих підприємців, які здійснюють прискорену амортизацію та списання капітальних активів[2].

У нашій країні амортизаційна політика розглядається як складова частина науково-технічної політики держави. Взаємозв'язок амортизаційної політики з інвестиційною залежить від трансформації поглядів на сутність амортизації, додання їй інвестиційної спрямованості та полягає у виборі джерел фінансування інвестицій. До джерел фінансування інвестицій відносять: власні, позикові та залучені кошти. Для відтворення основного капіталу амортизаційні відрахування спрямовують на фінансування капітальних вкладень або інвестицій. Розширене відтворення основних засобів та придбання нового виробничого устаткування підприємство здійснює за рахунок частини амортизаційних ресурсів та інших власних інвестиційних ресурсів. Джерелами фінансування інвестицій є юридичні та фізичні особи, які залучаються для спільного здійснення інвестиційних проектів, бюджетні асигнування. Основною проблемою, для інвесторів, є вибір джерел фінансування для здійснення інвестиційної діяльності.

Рівень доступності амортизаційних відрахувань для інвестиційної діяльності можна охарактеризувати як високий, тобто амортизаційні відрахування завжди є у підприємства, навіть якщо його діяльність малоприбуткова або збиткова. Використання амортизаційних ресурсів не супроводжується додатковими супутніми видатками, за їх використання не треба платити. Тому, амортизація є найбільш прийнятним власним джерелом фінансування інвестицій, що відповідає економічній природі власності, втіленої в категорії капіталу. При

інвестуванні за рахунок зовнішніх джерел будуть потрібні кошти, що перевищують цю величину на вартісну оцінку економічного інтересу інвестора. Єдиним недоліком використання амортизаційних відрахувань є їх обмежений обсяг [6].

Амортизаційна політика формується на державному рівні та на рівні підприємства. Державний рівень передбачає встановлення груп та граничного строку використання основних засобів у межах групи, а на рівні підприємства відбувається у межах, встановлених законодавством, що надає право обирати методи нарахування амортизації та строки використання основних засобів.

Амортизаційна політика на державному рівні (макрорівень) спрямована на ефективне управління формуванням і використанням амортизаційних ресурсів з метою раціоналізації інвестиційного процесу для зростання добробуту держави. На основі амортизаційної політики держави кожен господарюючий суб'єкт розробляє і реалізує власну амортизаційну політику (мікрорівень) з управління процесом формування та використання амортизаційних відрахувань для активізації інвестиційної діяльності [4].

Сучасна амортизаційна політика є недосконалою та неефективною. Суттєвим недоліком чинної амортизаційної системи є те, що вона не створює умов для оновлення основних фондів у всіх сферах економічної діяльності. Іншим недоліком є послаблення ролі амортизації як джерела інвестицій, оскільки спостерігається зниження частки власних коштів підприємств та організацій у структурі джерел фінансування інвестицій.

Потужним інструментом стимулювання інвестиційної активності в найбільш пріоритетних галузях економіки виступає ефективна амортизаційна політика. Доцільним на даному етапі розвитку є використання прискореної амортизації, що фактично дозволяє підприємствам приховувати в неоподатковуваних амортизаційних фондах значну частку одержуваного ними прибутку для подальшого направлення їх на інвестиції.

Досвід розвинутих країн показує, що саме амортизація є основним елементом формування капіталу в нестабільній економіці, де не працює ринок довгострокових кредитів та обмежені чисті капітальні вкладення. Для використання

амортизаційної політики при стимулюванні капіталовкладень необхідно, щоб, по-перше, податкова амортизація значно перевищувала економічну і, по-друге, стимулювати використання амортизаційних відрахувань тільки на інвестиційні цілі [6].

Вирішення першої проблеми можливе через створення єдиного національного класифікатора груп основних фондів з визначенням нормативних строків їх служби і відповідно до цього встановленням методів та норми податкової амортизації, виходячи з національних пріоритетів розвитку.

Проблему цільового використання амортизаційних відрахувань можна вирішити за допомогою:

- акумуляції амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді та використання його лише на інвестиції в основний капітал. У випадку використання таких коштів на інші цілі необхідно включати їх в оподатковуваний прибуток і нараховувати податок на загальних основах;
- стимулювання інвестиційного використання амортизаційних відрахувань шляхом впровадження механізму інвестиційного податкового кредиту або податкової знижки [3].

У нашій державі нині основними джерелами фінансування інвестицій виступають власні кошти господарюючих суб'єктів, і їх вплив на інвестиційну діяльність залишається пріоритетним. У майбутньому потрібно зберегти лідерську роль власних коштів у фінансуванні, у першу чергу за рахунок цільового використання амортизаційних відрахувань. Підвищення ролі амортизаційної політики господарюючого суб'єкта повинно стати важливим завданням економічного розвитку за рахунок впливу амортизаційних відрахувань на інвестиційну діяльність. У теперішній час амортизаційні відрахування використовуються вітчизняним бізнесом на власний розсуд, як правило для поповнення оборотних активів, тому не може бути вагомим інвестиційним ресурсом. В такій ситуації держава зобов'язана використовувати певні методи для стимулювання розвитку бізнесу, модернізувати власні виробничі потужності за рахунок внутрішніх джерел.

Для вирішення проблеми ефективного використання амортизаційних відрахувань доцільно запровадити податкові інструменти стимулювання інвестиційної активності бізнесу. До одного з таких інструментів треба віднести інвестиційну податкову знижку. Основною вимогою для надання такої знижки повинно бути

стовідсоткове використання амортизаційних відрахувань на інвестиційні цілі.

**Список використаних джерел**

1. *Виговська, Н. Г.* Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи: Монографія / Н. Г. Виговська. — Житомир : ЖІТІ, 1998. — 340 с.
2. *Дугієнко, Н. О.* Амортизаційна політика як напрямок державного регулювання інвестиційної діяльності / Н. О. Дугієнко // Вісник Запорізького національного університету. — 2008. — № 1(3). — С. 45–51.
3. *Серебрянський, Д. М.* Інвестиційний потенціал податкової амортизаційної моделі в Україні: проблеми та шляхи вирішення / Д. М. Серебрянський // Фінансова система України. Збірник наукових праць. — 2006. — № 8. — Ч. 1. — С. 468.
4. *Скорба, О. А.* Методичні підходи до визначення сутності та змісту амортизації основних засобів [Електронний ресурс] / О. А. Скорба. — Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/VUABS/2012/1/32\\_02\\_01.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/VUABS/2012/1/32_02_01.pdf).
5. *Ткаченко, Н.* Амортизація, знос основних засобів, нарахування, зміни у незалежній Україні [Текст] / Н. Ткаченко // Вісник економічної науки України. — 2012. — Вип. 2, Т. 1. — С. 95–95.
6. *Швабій, К. І.* Інвестиційні стимули в механізмі оподаткування прибутку підприємств в Україні / К. І. Швабій, Д. М. Серебрянський // Економіка України. — 2007. — № 7. — С. 32–40.